

נושא השבוע: שביתת בהמתו וכליו

המקור בפרשה: "אתה ובנך ובתך" (ה' י"ד)

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון תלמוד

דבר העורך

הגאון רבי אליהו שמואל שמרלר שליט"א ראש ישיבת צאנז

הרה"ג מרדכי קרליבך קושיית האחרונים למ"ל קרא דשביתת בנו תיפול מלא תאכילום

בענין שביתת בהמתו

שבת כ"ב, במה בהמה יוצאה וכו' וברשי"י לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת. והנה יש לחקור ביסוד ענין דשביתת בהמתו, אם קפידת התורה הוא מצוה מנחת הבהמה, שהתורה קרצה שגם להבהמה תהיה מנוחה בשבת או מצוה שביתת בהמתו הוא חלק מנחת הבעלים, שכ"כ הקפידה התורה בשביתת האדם ומנוחתו בשבת, עד שגורדה וסייגה שגם עבדיו והבהמותיו ישבותו, וממילא תהיה מנוחתו ושביתתו שלמה.

והרמב"ם פ' משפטים (כ"ג י"ב) למען ינוח שורך וחמורך, מלת למען כמו בעבור, נפרש שיאמר שיש יתום תעשה כל מעשיך בבית ובשדה בעבור שנינו בשביעי כן אמתך והגוי להיות כולם עדים במעשה בראשית וכו'. לכאן נראה מזה שהקפידה תורה על עצם מנחתם שכולם יהיו עדים במעשה בראשית.

אולם כפי יתור (ש"ס כ"י) כתב הרמב"ן, שלא יעשה מלאכה לצרכנו קטנים והבהמה וכו' צונו בשביתת כולם בהם שלא יעשו כרצונם לצעמם. הרי שפי' ששביתתם שייך למנוחת הבעלים, ואין ההקפדה שלא יתעבד מלאכה ע"י הבהמה, אלא שלא יעשה לצרכנו, וכן שם הרמב"ן בפסוק ח' שהיה השביתה בעינו בעבור שהוא יום קודש להפנות בו מעסקי המושבות בהבלי המושב וכו', וזה טעם שביתת הבהמה שלא תהא בלבנו מחשבה עליה ע"ש, הרי להדיא שביתת בהמתו הוא סניף למנוחת ושביתת הבעלים. ולפי"ז י"ל דמש"כ הרמב"ם בפ' משפטים להיות כולם עדים במעשה בראשית, היינו ע"י שביתתם יזכור היטב מעשה בראשית הדין.

וה"פ בזה מ"ב בפי' ואתחנן (ה' י"ד) ושורך וחמורך וכו' למען ינוח עבדך ואמתך כמון, שצ"ב הרי כבר אמר ועבדך ואמתך מקדים ולמה חזר עוד הפעם, ועיי"ש ברמב"ם בפסוק י"ב דקאי אדלקתך וכו' כי עבד היית וגו', עיי"ש. אולם י"ל דקאי על שורך וחמורך וכל בהמתך שהמטעם גם הם עבדיו וקאמר דמה שצויתך על בהמתך הוא כדי שעבדך ואמתך ינוחו כמון, ומפאת מנחתם הקפידה התורה על שביתת בהמתך, ושור"י בספרונו שכ"כ מצוות שביתת הבהמה היא כדי שינוח העבד וכו' לציי"מ, עיי"ש. וקצת י"ל ע"י מריש בכורות שנקט דאי תנא לוקח, ה"א משום דקפידתיה לה לקדושה וכו', וברשי"י שם עתה שובתת בשבת, ולכא"ה מלשון "מייחתי לה" נראה דקאי על הבהמה ולא מפאת מנחת הבעלים, וי"ל ד'.

ובראש יוסף שבת שם, מסופק אי אשה מצווה על שביתת בהמה, דאי הוה רק עשה כדמשמע מרמב"ם ושאר פוסקים, הרי עשה שהומן גרמא אין נשים מצוות בה, עיי"ש. ובתורה"ק א"ב ג"כ חשק בכך, עיי"ש, ושוב הובא מהר"ן פ' כל כתבי שכתב דכל מיני דשבת נשים שוין לאנשים עיי"ש שהיה צ"ע, ועודו שם על ה"ה"ק"א מהא דפרתו של שנתנו של ראב"ע בשבת נ"ד ב', עיי"ש בתפא"ר בנינו אות ב' ב' להל"ל י"ל דאם שביתת הבהמה הוא סניף בשביתת הבעלים, למה לא הוה שייך בנשים, דאף הוה רק מ"ב, מ"מ אנה עשה נפרדת שישאל ידאו וישתדלו שהבהמה לצעמה לא תעשה מלאכה, אלא אז חלק מנחת הבעלים ושייך גם אצל הנשים.

ולכאורה ברוקיה הג"ל ביסוד שביתת בהמתו, י"ל ע"י עתה שובתת בשבת, ולכא"ה מלשון דהוה גדר מלאכה לגבי האדם, וכל ה"ל"ט מלאכות דהם גדר מלאכה בשבת, מצוים בזה הבעלים שלא תעשה הבהמה, או גדר השביתה הוא רק מתוך מלאכות שהם העדר מנוחה ובהמה, ולא תליא בגדר מלאכה אדם. ומסתבר דאם קפידת התורה על מנחת הבהמה עצמה, או הוא דוקא כשיש העדר מנוחה ובהמה, אולם אם הוא סניף בשביתת הבעלים יש מקום לומר דהקפידה תורה עליהם בכל ה"ל"ט מלאכות ובעלים.

ובתפא"ר במשנתנו שם אות א' נקט בפשטות דאדם מצווה על שביתת בהמתו בכל ל"ט מלאכות שבת, עיי"ש ובמ"ש בכלל שבת בקיצור דנין שביתת בהמתו ומחמר אות א', אבל הפני"ש בשבת על התוס' שכתב שם כתב, דמלתא דפשיטא הוא דשביתת בהמתו לא שייך בכל אבות מלאכות ושייך באור, שהרי מותרת לחלוש בהמות ועשבים מן הקרקע, וכמ"ש רש"י בפ' משפטים למען ינוח וגו' תן לו ינוח להחיר שהוא תולש, וכו', והוסף שם הפני"ש דהוצאה להדי"א אפי' באדם הוה מלאכה גרועה, וא"כ משמע דלא שייך דין מילתא בהמה כלל מדארי אלא מדרבנן, עיי"ש. והארכו האחרונים להשיג על הפני"ש ועל ראיותיו, ובמק"א נתבאר בהרחבה בזה.

ומ"ש הפני"ש ראה מהמכילתא דעשה לה ינוח ולא צער, י"ל להנה רבוחות דס"ל דאף גדר מלאכה בהמה הוה כמו באדם, מ"מ גילתה תורה במיוחד שא"י צ"ע למנוע מלאכה מהבהמה באופן שתהיה לה צער מזה. הוא מרקאמר קרא למען ינוח, ומ"מ אין ראה גדר שביתת בהמה ממלאכה הוא דיקא ממלאכה צער וקושי בחרישה וטחנית. ושור"י ארכות גדולה בזה בשואל ומשיב ח"ג ס"ד, וכן שמה גם במ"ש המגני"א סי' רמ"ז ס"ק י"ב לגבי אי רוכבין על הבהמה, שבידשמי נקט שיהו מוכח שביתת בהמתו, וממ"ש ב"ס"י שיהו דחי נרשא את עצמו מ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו, מצווה על שביתתה, וכל הני דס"י שיהו דכל מה שהבהמה מצטערת בכלל השביתה עיי"ש.

וביסוד הדבר לומר דוק במלאכה טורח וצער שייך שביתת הבהמה, מצינו חבר להפני"ש במ"ש העי"ב בפ"ק דשבת מ"ה, וכו' מחיך שביתת כליו כיון דסביר על שביתת בהמה אדם מותר דאית בה צער בעלי חיים אבל על שביתת כלים, עיי"ש. נראה מדברי יסוד שביתת בהמה בשבת מזה משום צער בע"י, שהמורה תורה בשבת כה"א דמלאכה, ואין זה שייך לגדר מלאכה אדם, וא"כ הוה דוקא במלאכה של צער וטורח.

ובמק"א ב"ס ש"ח בא"י ס"ח, ע"ד על ה"ש"ע דלא עקר והוגל, דב"ס ש"ה ס"ד משום צער וא"י ינוח לה, וצ"ח ללבוש שם דכ"ב ר"ש שמשאו הוא לה, וא"כ אפשר דאפי' לאפי' צע"י"ח דרבנן, בשבת דבר תורה למען ינוח וכו', עיי"ש. ונראה ג"כ דלמען ינוח מוסד על צע"י"ח, אפשר דאפי' אי צע"י"ח דאורייתא הוה הוה למען ינוח שבת דגם כה"ג דחרישה וטחנית וכי"ב דרבנן ל"כא איסור צע"י"ח, מ"מ הוה הקפידה תורה שישבט מלצרה גם במלאכות כאלו. ומ"מ י"ל דהוה רק במסגרת למען ינוח והוה למנוע ממונה מלאכה ופעולה, אבל בהא דאמר שבת קבא ע"י דשרי לבטל כל מה שהיטנו כיון דצע"י"ח דאר, והוה רק אי צע"י"ח דאורייתא, אבל אי דרבנן לא הוהו לבטל כל מה שהיטנו בשבת, ודוק מה שבמסגרת למען ינוח מלאכה הקפידה תורה, אחרי' ראיה בזה בטל תורה להגרי"מ אריק לקמן קנ"ד ע"ב, עיי"ש. ועיי"ש ברש"י מהרש"ם א"ח סי' ב', ובאמ"ל. (עיי"ש דברי אליהו, שעור ל"מ דשבת, סי' כה, עיי"ש עוד הרחבה גדולה)

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך במשבת. [מ"ב פ"ט] גדולים על הקטנים, ומשמעות הסוגיא שם דאם ספי ליה לקטן חפץ להעבירו ד' אמות ברה"ר עובר משום לא תאכילום, וצ"ע.

וזה תליא בפלוגתא הראשונים בדין לא תאכילום בשאר איסורי תורה, דדעת הרמב"ם בפרשת אמור [פכ"א פ"א] דכמו שבדם ושרצים וטומאת כהן הוזהרו גדולים על הקטנים, כן הוא גם בשאר איסורי תורה, וכי"מ ברשי"י יומא ע"א: [ד"ה אינשין] וברני [א.א.], ובגו"ב מהדו"ת סי' א' ובמלבושי יו"ט לפוליס סי' ג' וביו"ד סי' י"ט, אך כפי ב"י שם שמי"ג העלה בדעת המוקי"י דאין איסור ספיה מה"ת כשיא איסורי תורה, והובא לקמן [פכ"ב פ"א].

והנה במנח"י שם כתב שלא מצא בש"ס דמהך קרא דלא תעשה כל מלאכה אתה ובנך נלמד מהאב מוזהר שלא לעשות מלאכה עם בנו הקטן, ד"ל דכוותן הכתוב בנן גדול שמוצהר מחמת עצמו, ומה דאיתא בשבת קכ"א. וביבמות קיד. דקטן שבא לכבות אין שומעין לו ששביתו עליו, ומקיים לה בעושה על דעת אביו, אין הטעם בזה משום לאו זה של שביתת בנו, אלא משום איסור לא תאכילום, דמאחר שעושה על דעת אביו הרי זה נחשב כספיית איסור בידים.

וכבר השיג עליו הגרי"ם, שמפורש במכילתא כאן דהאב מצווה על שביתת בנו הקטן, וכן דעת רש"י כאן והרמב"ן בהשגותיו לרש"י י"ד דמחמר אחר מנך הקטן עובר בלאו [כדון המחמר אחר בהמתו דאסור מנך קרא], וכן מבואר בחי"ן שם דהאב מותר בלאו שלא יעשה בנו מלאכה על פיו, [במנח"י העיר דבפשוטו הוא דוקא אם עשה המלאכה אותו, ואיסור מחמר בהמה, וכי"ה בדברי הרמב"ן הנ"ל].

ואין להקשות, דאם האדם מצווה על שביתת בנו כשם שהוא מצווה על שביתת עבדו בהמתו, דאי"כ אף בשא"י עושין על דעת האב ליתסר, כוונת שהאדם מוזהר על שביתת עבדו ובהמתו כשם, דזה אינו, דעבדו ובהמתו כתיב למען ינוח, וזה המקור למה שמצווה על שביתתם, ואילו בנן לא כתיב אלא לית לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וגו', והלא הרי קאי דווקא בעושה עימהם מלאכה או עושין על פיו, כדון המחמר אחר בהמתו דעובר בלאו].

וברשי"א בשבת קנ"ג: [ד"ה כשהיא] שכשנותן חפץ לחש"י והמה מעבירין ד' אמות ברה"ר אסור, וזה לטו"ט, אי אמרין לקטן למעבד איכא נמי איסורא דאורייתא דכתיב לא תאכלום קרי ביה לא תאכלום, ואמרין ביבמות פרק חרש וכו', ולעיל קכ"א. נמי תנינא קטן שבא לכבות אין שומעין לו, ואוקימנא בגמרא בקטן העושה על דעת אביו, כלומר ועובר בזה משום לא תעשה מלאכה אתה ובנך עכ"ל, ושוב צ"ע דתיפול מחמת איסור דלא תאכילום.

ובאחיזור ח"ג סי' פ"א סק"ז תירץ, דמשום לאו דלא תאכילום אין איסור אלא בדספי ליה בידים ובאומר לו לאכול, משא"כ אם הקטן עושה מעצמו אף שהוא עושה לרצון אביו, ורק בשבת אסרה תורה בכ"ה מדינא דשביתת בנו, [שהוא הרחבת איסורא דספיה, ומיושב בזה מה שהרשב"א פתח בלא תאכילום וסיים באתה ובנך], אלא שהביא דברש"י א"י ורטיב"א ביבמות שם מבואר דכשעושה על דעת אביו יש איסור ספיה בכה"ת, וכי"ה בחת"ס א"ח סי' פ"ג ובבית אפרים א"ח סי' כ"ג. והגרי"ם תירץ [הובא בדברי באחיזור שם סק"ז] [ד"ה ושמעתין] דבאמת בכל ספיית איסור מלאכה לבנו יש בזה איסור עם מחמת לאו דלא תאכילום, אלא דמשום הלאו דלא תאכילום לא הוה אלא איסור בעלמא, אלא משא"כ איסור תורה, משא"כ משום לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך הוה איסור דשבת, ומבואר ביבמות ו. וברשי"י [ד"ה לאן]

בימים אלו, יוצאים בני התורה לתקופת בין הזמנים, שמחותם התלפת כוחות והתרענות לקראת המשימה הגדולה של החינוך בחודש אלול.

אלו הישועים בבית ד' וספונים בהיכלה של תורה, מביטים בדאה רבה על המתרחש מחוץ לכותלי בית המדרש. אין זו דאה מפי קיומה של התורה, אין זו דאה מפי שיש מי שיוכל להשבית את קול התורה בהיכלה הישיבות והכוללים. כי לא יוכל איש לה, לא יוכל איש לגרום להפסקת לימוד התורה ואפילו לא לרפיין כלשהו בלימוד התורה. הדאה הרבה היא מהרוח הנושבת, מכאב על הלך רוחם של מנהיגי ציבור שאינם מבינים כי התורה מן היא לנו מכל פגע, כי משימתם הראשונה והחשובה ביותר של יושבי ארץ ישראל היא שמירת ולמדי התורה והבטחת המשך ישיבתם בבית ד'.

כי אלו אשר עשו את בית המדרש למקום מושבם, הרי הם נבחרו האומה, בכירי הבריא, מחזיקי שמים וארץ, מה רבה זכותם ומה רבה זכות אלו המסייעים להם לעשות זאת במנוחת הדעת.

העורר על המושך לימוד כמורה כחוסר הבנה במהות קיומו של העם הזה על אדמות, כאי הבנה במהות קיומו של העולם כולו ותכלית הבריא. אך על כן, כולנו, לקראת חודש אלול, מוטלים על עצמנו בעוה ותעצומות חיוק אדיר שכלכלו נוסף עד ועוד על לימוד התורה, נחזק ונביר את התמדתני, את שאפותינו, את חזק שביטנו וללא חשש מכל רוח נושבת. חזקו ואמצו בני החיל.

משה יצחק הלוי רובינשטיין

דיאסורי שבת חמירי שנעשה בהם מומר לכל התורה, ואף בלאוין שאין עליהם כרת וחטאת. [והנה בפמ"ג בפתחה הלכות שבת (ד"ה נסתפקת) נסתפק בדין המחמר אחר בהמתו בשבת אם נעשה מומר לכל התורה, או אין נעשה מומר אלא בחילול שבת שיש על דזנו כרת ושגגות חטאת, ולדברי הגרי"ם דבדך לאו דלא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וגו' נעשה מומר אי"כ הי"ב במנח"מ, ובאמת שבאחיזור ח"ג סי' כ"ה (ד"ה ובאמת) כתב שבבימות ו. וברשי"י [ד"ה וכי"ה] מוכרח דבלאו דמחמר נעשה מומר לכל התורה.

[והרמ"ם לבגטל העירני דחקור בדין העושה מלאכה ביום חול עם בנו הקטן שהוא שבת לגביה, (כמון אם הבן כחול"ל וכו"מ) שני של גלויות, וכן בעומדים האב ובנו שבת צדדי קו התאריך], דאם האיסור מחמת מחמת שבת דלא תעשה מלאכה אתה ובנך וגו' נעשה מומר אי"כ הי"ב במנח"מ, ובאמת שבאחיזור ח"ג סי' כ"ה (ד"ה ובאמת) כתב שבבימות ו. וברשי"י [ד"ה וכי"ה] מוכרח דבלאו דמחמר נעשה מומר לכל התורה.

ובמק"א הארכתי לזון דלא נאמר דין לא תאכילום רק על מה שעשית מעשה האיסור מתייחס להגדול, אך בשביתת העיקר חלות האיסור נתפס בהגברא עצמו, כמשי"כ האחרונים לזון דאין שייך דין שלוחות לאף למדי יש שלוח עבירה] בשבת, דעיקרם משום שביתת הגברא, וא"כ נראה דכמו"כ אין בזה דין לא תאכילום, והארכתי בפרשת יתרו, ואכ"מ.

צודק הוצאה לאור - נתן פלדמן

הופיע
כתביו לדורות
אגרות ומאמרים
ממרן הגרי"ש אלישיב
גדולה שמושה
להשיג בחנויות המובחרות

גדר מצות עשה של שבתת בהמתו בשבת

מקור מצות עשה

על איסור מלאכת הבהמה בשבת נאמר מצות עשה ומצות לא תעשה, בפרשת יתרו נאמר "לא תעשה כל מלאכה אתה בן עבדך ואתם ובהמתך". ובפרשת משפטים נאמר "ששת ימים תעשה מעשיך ובוים השביעי תשבות למען ינוח שורך ומומך וגו'". איסור של הלאו של לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך מדובר על מי שמחמור אחר בהמתו בשבת וכמשי"כ רש"י בשבת דף קנ"ג ע"ב וז"ל "ורחמנא אמר לא תעשה של מלאכה אתה ובהמתך ואיזוהי סתם מלאכה העשויה ע"י שניהם זו שהיא טעונה והוא מחמור". ז"א שהלאו הוא שאסור לעשות מלאכה בשיתוף אדם ובהמה ואסור לאדם לסייע ולגרום למלאכה בהמה בשבת. לגבי העשה בפרשת משפטים "למען ינוח שורך ומומך" לומדים בגמ' שבת דף נ"ה ע"ב הלאה של שבתות בהמתו, בדרך מש"ע אמרה התורה והוא שהבהמה תשבות ולא שלא יסייע במלאכתה, ולכן אם נעשית המלאכה ע"י גוי הבעלים עוברים על מצות עשה שהבהמה תשבות שהרי כשהגוי עובד בבהמה של הישראל למעשה הבהמה לא שבתה, וכפי שנפסק בשו"ע או"ח סימן רמ"ו סעיף ג' שאסור להשכיר או להשאיל בהמות לעכו"ם כדי שיעשה בה מלאכה שאדם מצווה על שבתות בהמות.

שורש האיסור

מצונו מחלוקת בתורה ואשונים בטעם איסור שבתות בהמתו. בירושלמי נאמר "למען ינוח שורך ומומך" כמו שהאדם מצווה לנוח בשבת ולא לעשות שום מלאכה כך צויתא התורה שהבהמה צריכה לנוח ביום השביעי. רש"י בשמות כ"ג י"ב מציין את דברי המכילתא "תן לו נייח להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או אינו אלא יחבש בתוך היתב אפרת אין זה נייח אלא צער", וכן הובא בתוס' בשבת דף קכ"ב ע"א ד"ה ממנו דהיי"ל "למען ינוח שורך ומומך" - יכול פרק י"א ויחנה תולש לא יניחנו עוקר ת"ל "למען ינוח" ואין זה מנוחה אלא צער, יוצא שאם יאסרו לבהמה איסור מלאכה זה יגרום לצער הבהמה או אזהרה על הבהמה צריכה לשבות, אעפ"י שתולשת עשבים מן המחומר זה נחשב למלאכה עכ"ל יכולה הבהמה לתלוש ולאכול כדי שלבהמה לא יהיה צער.

ויש שהוסיפו שכל האיסור שהבהמה לא תנוח בשבת הוא משום איסור צער בעלי חיים, וכך מובא בפרוש רבינו יהונתן מלוניל בפ"א דשבת משנה ז' והרע"ב שבת פ"א משנה ה' והנימוק יוסף (הנדפס ביטת הקדמונים) שבת דף י"ז דב"ה סוברים דדוקא על שבתות בהמתם הוזהרו ושיאל שיהא בעלת חיים ויש צער בעיניה ולא על שבתות כלים. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם או"ח סימן ב' (ע"י שו"ת שואל ומשיב סי"ט) מהדורא ליתנחא סימן ס"י.

בעל הכלי חמדה פרשת יתרו כותב בעיני צעבי"ח בבהמה היינו שיש צער לבהמה שרואה שהבעלים יש צער לבהמה ולכן האמרה תורה שבהמה תהיה שוה לבעלים.

הארר שמוח בהלכות שבת פרק כ"א כתב להסביר דעת הרמב"ם שסובר דמה שאמרו בגמ' שבת דף קנ"ד ע"ב לגבי ביטול כלי מהיכנו דהותר משום דצער בעלי חיים דאורייתא זהו ענין מושאל בצמת צער בעלי חיים מדוברג אלא דכוונת הגמ' דלגבי שבת רואים שהתורה הקפידה שגם הבעלי חיים יתבונן בהתורה שיתבונן שורך ומומך וכל בהמתך משום שיש בה הרגשת שורך ומלאכה ויצתה התורה ששבתת קודש להראות חידוש העולם וההשגחה יתנו ויתענוגו כל בעלי חיה בעלי הרגשה. וכ"כ הפרי מגדים סימן ש"ח בא"ח ס"ק ס"ח דמשמע דאף למ"ז צעבי"ח דרבנן מ"מ בשבת הוא המחמור מזה שכתוב למען ינוח שורך ומומך, ומקור דבריו הוא מדברי הלבוש בסיומן ש"ה סעיף י"ח שכתב דכן אומרים דאם על שבת שבת על בעי"ח בהמה ידן ממנה משום עעבי"ח שוה דאורייתא, ומוסיף שיש הלבוש דאע"ג דבחול מותר שלכך נוצרה, ועוד אפילו בשבת אין זה כ"כ משא דחי נושא את עצמו מ"מ הבהמה מצטערת

רבנו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

נשים בדין שבתת בהמתו

הגרע"א דן אי נשים מצוות בשבתת בהמה, דהרי היא מצוות עשה שהזמן גרמא דאינו אלא בשבת, וכי שם דאע"ג דבקיודש ילפי דמחוייבות, אע"ג דהו"ג, ומשום דמקשינן זכירה לשמירה, כל שישנו בשמירה דהיינו איסורי שבת, דהרי לאוין דאף נשים מצוות בהם ישנו בזכירה דהיינו קידוש מ"מ י"ל דהוה דוקא במ"ע דזכירה דעלה קאי הקיסא אבל בשאר עשין דשבת דהיינו לכללא דכין דהוי מ"ע שהו"ג פטורות. והקשו האחרונים דמאי מיבע"ל כלל, והא מפורש בגמ' שבת נד ע"ב, דשכתו של ר"ב ע"ב עברה איסורא במה שפרתה יצאה ברצועה שבין קרניה, הרי מפורש דאע"ג דהיתה אשה, הרי היא מצוה בשבתת בהמה, ותי בזה דאין ראייה משם, ד"ל דאיירי שחמירה אחר הבהמה ועברה על איסור מחמור דהוי לאו, ונשים הרי חיבות בלאוין, אמנם הוא דחוק בלשון המשנה דקתני שבתה, ומשמע מאלה, ולא ע"י חימור. אמנם באמת יתכן דמגוף דברי הגמ' מוכרח דאיירי באיסור מחמור ולא שבתת בהמתו, דהנה באמת עצם דברי הגמ' צ"ב דהיאך היה לשכתו פרה כלל, הלא קי"ל כל מה שקנתה אשה קנה בעלה, ולפי פשוטו היה אפשר להייה אלמנה וכדו דאין לה בעל, אמנם א"כ דהו"ל בעל דהכי הוא סחימת ד' הגמ' (וע"ע יפ"ע שם), ע"כ צ"ל דהיה זה שלא בתורת נכסי מלוג, ולכא"ו צ"ב דבשלמא א"כ דקנין פירות לאו קנין הגוף רמי שפיר י"ל דכין דהגוף הוא שלה, חשיב בהמה דידיה ועוברת באיסור שבתת בהמה בעיאת הבהמה במשוי, אמנם למאי דקי"ל דקנין פירות קנין הגוף דמי, א"כ הלא הגוף הוא של הבעל, ומאי היא עוברת על שבתת הבהמה, ולא מסתבר לומר דכין דסו"ס הקנין הגוף בעצמו שייך לאשה חשיבא גם היא בעלים על הפרה ועוברת ג"כ, דלא מסתבר שיחשבו ב' בניא כבעלים על אותה הבהמה לעבור בשבתתה, ומאי היא עוברת על שבתת הבהמה, והכא מיירי מצד עצם הדין דאורייתא, וא"כ ע"כ דאיירי הכא מצד איסור מחמור, דאיכא גם בבהמה שמה שיש ע"כ שפיר עבדה איסור, [א.ה.ו. ר"ל דמי"א דאיכא עצם השם בהמתה מני קנין הגוף ורק לענין לעבור האיסור שבתת לא מסתבר דייחשו תרתייהו בעלים], וא"כ הלא מוכרח הביאור שאמרו לפי"ד הגרע"א.

(הערות במס' שבת נ"ד ע"ב)

ברכיבתו עליה ואין זה שבתתה לבהמה והרי אדם מצווה על שבתת בהמתו מדכתוב למען ינוח ולכן איסור חכמים לרכב על הבהמה, ופירש הפמ"ג כוונתו דגם למיז צעבי"ח דרבנן מ"מ בשבת הוא מדאורייתא, וכ"כ בפירושו תפארת ישראל בפתיחה למסכת שבת (סוף מלאכת קוצר) שצידד דגם באופנים שבהם מותר להשתמש בבעלי חיים וכגון שהוא לצורך אדם עכ"ל בשבת אסור שכתוב "למען ינוח" ואין זה נקרא שהבהמה נחה.

ולמעשה על דבריהם כבר מציינו בחידושי המאירי בעירובין תחילת פרק שני שכתב לגבי מה שאמרו וזמל שתקנו פסי ביראתו כדי שלא ימנע מלהשקות את בהמתו בשבת וכתוב למען ינוח. במאירי (הנדפס ומדשו) מהדורת הורש"ו בירודא יצ"ל מובא לשון יותר ברורה וז"ל "ועשין פסין לביאותן ועיקר קנתה זו נעשה על עולי רגלים להקל עליהם, שפעמים יבואו ערב שבת וישבתו במדבר במקניהם וקנינם והתורה יורה על הבהמות דכתוב למען ינוח שורך ומומך ודורשים למען ינוח ולא ואנח"ן (ע"י שו"ת אמרי יושר (אריק) סימן י"ח משו"ת דובב מישרים ח"ב סימן נ"ה שו"ת רעק"א סימן ת' ובשו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת סימן כ"ז ובאמרי בינה דיני שבת סימן א').

אולם מדברי ראשונים משמע שמה שהבהמה צריכה לשבות הוא משום איסור מלאכה ולא משום צער בעלי חיים. דהנה התוס' בשבת דף נ"א ע"ב ד"ה במה כתבו שאם הבהמה עושה מלאכה שבת מבלי שיוע הבעלים כגון ע"י נכרי עוברים הבעלים על מצות עשה של שבתת בהמה ולא על האיסור לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, אולם דעת רש"י בע"ז דף ט"ו על מה שמואב בגמ' (שם) שאסור למכור בהמה גסה לבעו"ם גזירה שמא ישאל או ישכור בהמה לגוי ויעשה בה מלאכה בשבת, ופירש רש"י - וקא עבר בלאו שכתוב לא תעשה כל מלאכה וגוי וכל בהמתך דרשתא בהמת ישראל ומצוה על שבתתה.

ומפרש מדברי רש"י שגם בשעה שהגוי עושה מלאכה בבהמת ישראל עוברים הבעלים בלאו של לא תעשה כל מלאכה. המקור לשיטת רש"י הוא מש"כ במכילתא פרשת יתרו עה"פ לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך" ולא למיז אפי' צריך אם לומר שלא יעשה בה מלאכה הרי כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה, מה ת"ל ובהמתך שלא ישכיר אדם בהמה לגוי ולא ישאלו ולא תצא במשוי בשבת, ומוכח שגם בשבתת בהמה לגוי וביציאתה במשא עוברים הבעלים על לא תעשה כל מלאכה וכמשי"כ רש"י. ואם נאמר שהאיסור של שבתת בהמתו הוא משום צעבי"ח מה שייך דין זה לאיסור מלאכה בשבת ומדוע הבעלים עוברים על איסור לא תעשה כל מלאכה בלי שהבעלים יעשו פעולה בהמה (ע"י שו"ת תתי"ס או"ח סימן ס"ב).

אולם מדברי הרמב"ם עה"ת (שמות כ' ח') משמע מהלך חדש להסביר ענין של שבתת בהמתו בשבת וז"ל "יהוה טעם שבתת הבהמה שלא תהא בלבנו מחשבה עליה" ופירוש דבריו ששבתת הבהמה בשבת לא לא לצורך הבהמה אלא לצורך האדם שעבודת הבהמה לא תפריע ונחונתו הנפשית היות וצריך האדם לשבות בשבת הוא כפי שכתב הרמב"ם כדי להפנות מעסקי המחשבות בהבלי הזמנים ולתת לו עונג ולנפשונו בדרכי ה' ולתת לא החכמים והנביאים לשמעת דבר ה', וא"כ כל מנוחת השבת לא לא סתם שיהיה מנוחה לגוף בשבת אלא מנוחה למטרות רוחניות (ע"י שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קי"ב שו"ת ערוגת הבושם או"ח סימן מ"ה).

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

עלוקה

יש בתי חולים המציעים טיפולים רפואיים מיוחדים וכוונה שימוש בעלוקה המוצלחת את דם האדם ומפריקה אל תוך הדם שהוא חומר חיוני לאנשים מסוימים. ונראה כי צבצבת איסור גמור לעשות זאת משתי סיבות. א. האלצה דס צ. צבצבת בהמתו, שהרי כבר כתב הביה"ל שאדם מצווה על צבצבת בהמתו ואפילו על גדים שצבים, ולכאורה צריכה אלו גם הם בכלל דין צבצבת בהמתו. אכן יש להסתפק בזה שהרי הלכה היא שיכול אדם להעמיד את בהמתו על פני הקדה לאכול עשבים, ראה ס' שצ"ה, אף זה מעמיד בהמתו לאכול את הרצוי לה ואפשר שאין זו מלאכה.

קיסר

מן המפורסמות מה שכתב הקא"ח בסי' מ' שאפשר להקנות ע"י אודייתא, והיינו אם מודה אדם בפני שני עדים על כלי שלו או חפץ שהוא שייך לחברו וזה בזה חברו מיד הן משום האדלחת בעל דין כמאה עדים דמי, והן משום שאודייתא קניין היא, ולפי זה מי שאמר בסעודה שנת שכליו לא נטבלו אף שלדעת השו"ע מותר לנטבל מ"מ נתבאר צו"ד סו"ס ק"כ שיש להקנות לגוי ולקחת ממנו בהשאלה, אמור מעתה מי שנמלא בסעודה שנת ואין גוי לפניו וקשה לו לקום ממקומו לחפש ברחובה של עיר יוכל להקנות את כל כליו שאינם טבולים אף לאודייתא, ויעשה זאת על ידי שיאמר בפני שניים אתי מודה שכל כלים אלו שייכים לאותו גוי, ואף שאין עושים קניין צבצבת מ"מ לגוי מנוחה מותר, ואף ששואל שלא מדעת חסור ואורי נאור לא הרשה להשתמש בכלים מ"מ מסתבר שהגוי הג"ל לא מקפיד, זאת ועוד יש מחירים גזול על מנת להחזיר ובפסעות גם שואל שלא מדעת מגוי מותר לפי זה.

גט

על פי הג"ל לא הבנתו מדוע אסירי המלך הרואים לגרש נשותיהם לריכים למנות עליה לזה, והלא יוכלו לכתוב גט ולהודות בפני שניים כשרים הגמלאים עמום שגט זה שייך לאישה והיא זוכה בו מיד בקניין אודייתא. ומפורסם כי רש"י גיטין עז: סוכר דמהני קניין לגירושין ועל פי דבריו אפשר לעשות כנ"ל (אם כי הגמיעין ברש"י יראה דבעינן דתרו, קניין ושיקיה מונח בחצר האשה).

שבתת בהמתו

ולפי זה מי ששמע צבצבתו עובדות צבצבת והוא עובר איסור צבצבת זאת יוכל להקנות צבצבת לגוי בקניין אודייתא, כי לפעמים להפקיר אינו רואה ולזכות לגוי אי אפשר משום שאין שליחות וזכיה בגוי, והדךך היחידה האפקייתא היא להודות בפני שניים שהצבצבת שייכת לגוי ואין מצוה איסור משום שטעות גוי מותרת.

נשים במצות שבתת בהמתו

דנו גדולי הפוסקים האם גם נשים חיבות במצוה זו של שבתת בהמה שהרי כל מ"ע שהו"ג נשים פטורות ושבתת בהמתו הוא מ"ע שהו"ג. בתוס' רעק"א ריש פרק במה בהמה נסתפק בזה וז"ל "ואני מסתפק אם נשים מצויות על שבתת בהמתן בציור שאין מחמור אחר הבהמה וא"כ הוא כך עשה י"ל דהוה מ"ע שהו"ג דנשים פטורות אף דחיבות בקידוש היום י"ל דדוקא בקידוש דהיינו היחירה אבל בשאר מ"ע י"ל דפטורות וכבר הסתפק בזה הפרי מגדים באו"ח סימן רמ"ח ובספרו תיבת גומא פרשת בשלה (ע"י שו"ת חמדת משה (פרלמטר) סימן ט' ובשדי חמד מערכת המי' כלל קל"ז ובשו"ת משכן בצלאל אות מ'). ולכאורה אם גדר של שבתת בהמתו הוא צער בעלי חיים של הבהמה א"כ גם נשים מצויות באיסור של צעבי"ח, ולכאורה לפי"ז גם נשים יהיו חיבות במ"ע דשבתת בהמתו הגם דהוא מ"ע שהו"ג.

עקרי הענין

שביחת בהמתו, איסור שביחת בהמתו הוא שלא תעשה בהמתו שום מלאכה בהמתו, ונלמד ממה שנאמר שמות כב ג' "למען ינוח שורך וחמורך".
ראשית רמב"ם ג-ו ובמשנ"ב ס"ק יא וי"ב וי"ט, ובמשנ"ב י"ט ס"ק א, וגדר הדבר - השבתת בעלי חיים ממלאכה בשבת לצורך האדם.
שאדם מצווה על שביחת בהמתו בשבת, והיינו שלא תעשה הבהמה ולכל בעלי חיים ככלל - מלאכה בשבת עבור האדם, כגון לחרוש, לרוש ולהוציא משא מרשות לרשות. אמנם, עברו הגדולים לשמירת הבהמה, שבעלדין לא תשמר כלל, אינו נחשב כמשא; וכן דבר שהבהמה זקוקה לו מפני החום או מפני הקור או מפני צורך אחר, דינו כבגד לאדם, והיא יוצאה בו. אבל דבר שאינו עשוי לשמירה, או שאינו מועיל לשמירה, או שהוא שמירה יתירה שאין הבהמה זקוקה לה, וכן כל דבר מיותר שאין לצורך הבהמה, ואפילו דבר שהוא לנוי, כשאין הבהמה נהילה בו - הרי זה נחשב כמשא, ואסור לה לצאת בו. והוא מצוות עשה כדכתיב למען ינוח שמונת כי"ג י"ב אבל רמ"ם ע"ז דף ט"ו ד"ה גזירה כ' דליכא לאו על שביחת בהמה. ע"ש ש"ך יו"ד ס' קנ"א סק"ל

איסור שביחת בהמתו הינו חלק ממצוות שביחת בהמתו ואינו נמנה כמצווה בפני עצמו הנמנה חינוך (סוף מצוה לב) מקשה למה לא מנה הרמב"ם את שביחת בהמתו כמצוה בפני עצמה ודיל "לאורה צ"ע אמאי לא חשיב הו"מ כבחיבתו להל: שבת עשה זה ולמען ינוח, ובשלמה הלאו דחמור י"ט שב הרב המגיד דהוא ככלל הלאו ולא תעשה מלאכה, אך עשה זה צ"ע על הו"מ והרב המחבר דלא חשבהו במנין המצות, וצ"ע".
שוב ראיתי בפרי מגדים בפתיחת הלכות שבת ד"ה ג' גם יש [לאתר] עמר בזה"י, ויש שכתבו שנתעשה שאינו נמנה כמצווה בפני עצמו כיון שעשה זה נכתב בלשון "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כב, יב), ומשום שאינו מצווה נפרדת, אלא נכלל במצוות שביחת עצמו האמורה בחתימת הפסוק ויבנים השביעי תשבות', שבכלל שביתה זו ישיבת האדם אף בהמתו ועבדיו, המהרים שיק (ד"ה והנה החינוך), וכ"כ בספר תורת האדם פ"א אות לה, שיינו מנחה. ועי' אר"ש ה"ל שבת פ"ה הכ"ז שצידד שגדר עשה זה תלוי במחלוקת ב"ש ובי"א אם מוזהר אף על שביחת כליו, וראה עוד כלי חמורה פרשת תירו אות ר' יצחק ומה שערל.

טעם איסור שביחת בהמתו. איסור שביחת בהמתו הוא מפאת קדושת הבהמה שצדד קדושתה כמה שהיא בהמה של ישראל מוזהר הישראל שהבהמה לא תעשה מלאכה וכן מבואר ברש"י בכורות דף ב ד"ה מיהי לה ט"כ, שתהא שובחת בשבת.

עשייה מלאכה בשביל עכו"ם. דין שביחת בהמתו נוהג בבהמת ישראל בין שהיא ברשות ישראל ובין שהיא ברשות עכו"ם, אך י"א דבעינן מיהת שישראל יהנה מן המלאכה אבל אם היא ברשות העכו"ם וגם הישראל אינו נהנה כלל ליכא איסור שביחת בהמה כמה שעושה מלאכה מותר. ועי' בשו"ת חתם סופר חו"ת סי"ב, אך יש מהממירין גם במלאכת עכו"ם". עי' ט"ז ס' רמ"ז סק"ד ובמשנ"ב סי' ש"ה סקע"ה ועי' שו"ת בית יצחק סוס"י ל"ב.

י"ר קרמ"ט ג' ג-ו ובמשנ"ב ס"ק יא וי"ב, סי' שה משנ"ב ס"ק א.ה.

מלאכה שהבהמה עושה מעצמה. כתב במגן אברהם סי' ש"ה סקט"ז שאיסור שביחת בהמה נוהג אפילו אם הבהמה עושה מלאכה מדעת עצמה כגון שהולכת מעצמה לרה"ר, ודלא כמהר"ל"ח שכ' שהאיסור דוק כשגורם לבהמה לצאת ללא ביצואת משעממה, אך אם הג'רל"ח אינו מיקל אלא כשהולכת מעצמה אבל אם יש שום אדם המנהיגה או גורם לה ללכת גם להרל"ח" נראה דאסור, ולהלכה עי' בשני ענינין סי' סקע"ה.

באיסור דרבנן. מבואר בראשונים דליכא איסור כשהבהמה נושאת לבעל חי משום שחי נושא את עצמו, עי' שו"ע ס' רמ"ז סעי' כ"ב ובי"ט שם, ובמגן אברהם כ"ט ש"ה סק"ו כ' דה"ה כל שבותים מותרים ע"כ בהמתו בשבת, אבל בספר תוס' שבת שם חולק וס"ל דשאר שבותים כשבותים ע"כ בהמתו, והנה גם הרמ"א לא מיקל אלא לדין שביחת בהמתו אבל מודה דאיסור מחמור איכא, וכן הגה"מ מג"מ פסחים דף ס"ו דאיתא דאסור לבהמה לישא משא כלאחר יד משום מחמור, ועי' במחצית השקל על ה"מ הג"ל, אבל עי' בספר מקור חיים מה שכתב על ה"מ סי' רס"ו סק"ו דמבואר דס"ל דמותר אף איסור מחמור במקום שבות, ועי' מהרש"א פסחים דף ס"ז על תורה"י תוחב שכ' דליכא איסור מחמור בכרמלית ולדודיה צ"ל דאסור כלאחר יד תמירי פני ומדברי תוס' בשבת דף נ"ב ר"ה כהן נראה דליכא איסור שביחת בהמתו במלאכה שא"צ לגופה.

שחי בהמות שעשו מלאכה. במקור חיים בסוף הספר בהערוותיו על או"ח סי' רס"ג גבי מי שהחשיך לו בדרך ויש לו שחי בעגלה י"א לדכא"א אפשר להמציא היתור חדש אם העגלה היא בב' פסגים ולמשא זו היה די כסוס א' א"כ בשני אנשים כה"ג פטור אבל אסור, ודבהמתו מותר לכתחילה. ע"פ ה"מ א' ש"ה סק"ו שהבאנו לעיל וא"כ ליכא איסור שביחת בהמתו כה"ג רק שבות דאין רוכבין. אבל באור שמח פ"ב ה"א השיג על דבריו ממה דאמרינן בירושלמי בדמישט כל אהר אהר ע"כ שנים פטור וכאן אמרת חייבין ומשני שכן היה עבודת הלויים וכמו בן ז"ל הכא כפי הוצאה המשכן דהיו ו' עולות וחי' הבקר והיתה הוצאת העגלה ע"כ ב' בקרים חניגא וכן אורחיהו דבהמות לשאת שנים כבשאל ולא שייך לפטור משום שנים שעשאוהו ועי' מ"ש"כ במקראי קודש ימים נתיים סוס"י נ"ה.

הוצאה. כתב בפני יהושע ר"פ כמה בהמה דשביחת בהמתו דאורייתא נהוגת רק בהמצוה גמורות ולא בהוצאה דמלאכה גרועה היא. וכדברי הפני איהא גם ברי"צ עמ' רס"ט אך דבריהם אמורים רק לענין שביחת בהמה ולא לענין איסור מחמור עי' במנחת חינוך ובשו"ת שואל ומשיב מהרד"ק ח"ג סי' ס"ד.

מה שאינו בכלל מלאכה. י"א שדין שביחת בהמה איכא רק על מה שהוא בכלל מלאכה אבל מדין שאינו בכלל מלאכה אע"ג שאסור מה"מ מ"כ אינו מוטל על הבהמה. עי' סוף סי' שה מבנ"א ס"ק יח, שכתב אפילו דבר שאסור מן התורה, כל שאין בו כרת וסקילה, כתחומים לדעת הרמב"ם ב"ב מיל דהוא דאורייתא, מ"מ לא עבר על שביחת בהמה, וע"ש במשנ"ב ס"ק עז וע"ט. **חי נושא את עצמו**. יש אמורים כן כתב בפירושו על הרמב"ם פ"ג מהל' קידוש

הרב נחום זאב רוזנשטיין – הרב מאיר שולביץ

החודש ה'ד' שאע"ג שהמוציא אדם חי שאינו כפות על המטה פטור אף על המטה לפי שהמטה טפילה לו הני מילי כשנושאו אדם אבל לענין משוי בהמה הרי האדם והחולה והמטה משוי הם ואסור להוציאם על הבהמה, אך עי' בתרו"ט סוף פרק א דראש השנה. ובבאור דברי הפירוש היינו שמה שפטור על המטה היינו משום שחסר במלאכת מחשבת כמש"כ הרמב"ם פ"ג מהל' שבת ה"ח שהכלי טפילה לו ואין כוונתו להוצאת כלי וכי ומבואר שפטור על הכלי משום שאינו מחובר לוה ולכן י"ל שאע"כ בהמה ליכא להך פטורא.
מלאכה לנהוג הבהמה. מותר שהבהמה תעשה מלאכה להנאתה שלה, ולכן מותר להוציא בשבת בהמה למרעה כדי שתהא תולשת ואוכלת עשב מן המחובר לקרקע, כי התורה אומרת: "למען ינוח", ואם תאסור לה לאכול מן המרעה, אין זו מנוחה לה כי אם צער סי' שכר ספי"ג יג ובמשנ"ב ס"ק ל"ג.
וכן מותר להוציא את הבהמה מרשות היחיד לרשות הרבים כשעליה דבר שהוא לשמירה לה, שהרי זה כמלכו"ש לאדם סי' שה שולחן או"ח סי' טו.

נשים בשביחת בהמתו. המנחת חינוך סוף מצוה לב מסתפק אם נשים אינן חייבות בעשה של שביחת בהמתן, ומסקנתו שנשים חייבות שכן מוכח מהמעשה בפרתו של שכתנו של רבי אליעזר בן עזריה שהיתה יוצאת בצרעה שבת פ"ג ע"ב וביצה כ"ג ע"א וכן הוכיחו עוד אחרונים תפא"י למשניות שבת פ"ה מ"א בינו אות ב ע"ט, המגיה בתוס' וע"א שם, ערוך השולחן או"ח סי' שה סי"א, השואל בשו"ת מהרי" אסור או"ח סי' זצ"ב, ועי' ברא"ח חו"ד ר' עזריאל תניבה יז, ע"ב. ויש שדחו ראייה זו, שא"ל ששכנתו של רבי אליעזר בן עזריה הנתיגה את הבהמה ועברה בלאו דחמור אשעת מוזהרת עליו הפגחת יעקב וח' ר' אליהו ונמאכר על המשניות שם, תורת חסד או"ח סי' לג אות ו, שם אריה או"ח סי' ב, בגין שלמה ח"א סי' טו. אמנם בשו"ת בר פלגים ח"א או"ח סי' כב, כתב אולם ממשאט דמתני' שלא הוזכר איסור חימור נראה כדברי רבינו שהיה האיסור משום שביחת בהמתו, ומשעה שאף אשה מוזהרת על כך, וכ"כ בשו"ת חמד כללים מנודת מ כלל קלו.

ויש שכתבו שאף שמוכח מהמעשה בשכנתו של רבי אליעזר בן עזריה שאשה חייבת בשביחת בהמתה, מ"מ י"ל שאין חיוב זה מן התורה אלא מדרבנן שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קטז. תפארת ירושלים על המשניות שם, תורת חסד שם, ורא"ש בספון שריבנו דהה סברא זו נקט שאם מותרת מן התורה אין לחייבה מדרבנן, וע"כ בשולחן המנחה. אמנם יש שכתב שאין לפרש מתני' דפרתו של ר' אליעזר יוצאה שלא ברצון כלל כמיה שמחת איסור דרבנן, שהרי פ"ר שכתנו היתה, ומתוך שלא מחה בה נקראה על שמו, ואם היתה עוברת על איסור דרבנן אפשר שלא מחה בה משום שידע שלא תשמע לו, ובדרבנן א"צ למהות באופן זה לכמבאר בביצה ל, ע"א. ואף אם שלא כדון מחה בה, למה אמרו כמשה שהיתה פרתו, ובשלמא אם היה דאורייתא הזכירו על שמו איסור השוה למה שעשתה ולא מחה בה, אבל אם עשתה איסור דרבנן אין להזכיר שהיתה פרתו, שהיא איסור דאורייתא וחמור יותר מהאיסור שעשתה שכנתו תפא"י שבת פ"ה מ"א בינו אות ב, ובמנחת סולת כתב שיש לדחות קטינתו למפש' רבינו ליתא א"י בשם הפני' שביחת בהמתו בהוצאה אסורה רק מדרבנן, וא"כ בלא"ה לא הוזכר שם איסור דאורייתא, ע"ש.

חצי שיעור בשביחת בהמתו. המנחת חינוך מצוה לב סוף מוסף השבת כותב דגם חצי שיעור אסור בשביחת בהמה, ואינו דומה למלאכה שאדם פטור על חצי מלאכה, דאין זו לאכה, ויש שכתבו שולדעת הסוברים שאיסור חצי שיעור הוא משום דאחשביה, אין איסור זה שייך בשביחת בהמתו כיון שעושה ע"י הבהמה ולא מחמת רצון הבעלים אר"ח צבי (תאומים) או"ח סי' מו, תורת חיים או"ח סי' רמז סק"ה. וראה לעיל אות ו' וד' ובאמת, שריבנו נקט שמעשה חצי שיעור אינו משום אחשביה, אלא כיון שכשליש הסיעור נמצא משעשה או אסור, וע"ש בשולחן המנחה. עוד יש שצידד לחלק בין שאר איסורי תורה לבין שביחת בהמתו, שאיסור חצי שיעור מצאנו במקום שעושה המעשה היא העבירה, ובהו הזוהיה תורה אף על חצי שיעור, אבל בשביחת בהמתו אין מלאכת הבהמה נחשבת מעשה עבירה, אלא יש מצוה על האדם להשביט בהמתו כדי שתנוח, ואם עשתה מלאכה נמצא שלא נחה ולא קיים מצוה זו, ובהכ"ג י"ל שאין איסור כחצי שיעור שמטרת חיים ח"כ עניני שבת אות א ע"ש, ועי' אבני חן.

איסור מחמור. איסור מחמור הוא שלא ישתתף ישראל במלאכה הנעשית ע"י בהמה, ופירושו חממינו ז"ל, כי כוונת התורה בזה לאסור עשית מלאכה בשותפות עם בהמה; למהות שהמלאכה נעשית בעיקרה על ידי הבהמה, כגון שהיא נושאת משא, חורשת, דשה, והאדם אינו אלא מנהיגה - הוא עובר על איסור מן התורה דעת הרמב"ם ב' בהשגות למצוה שושי' די שחמור הוא לאו כדכתביב לא תעשה כל מלאכה וגו' ובהמתך שמתו כ' כדאיתא בשבת דף קנ"ג וכ"כ תוס' שבת דף נ"א ד"ה במה אבל אינו לוקה, וכן פירש המגיד משנה בישיבת הרמב"ם פ"ב ה"א, אבל ברמב"ן פ"ב בהע"ב ס"י דליכא לאו על מחמור רק עשה, ובהו יש לדון אם גדרו הוא כמו שביחת בהמתו אלא דחמיר מניה שהוא בלאו על שהוא גורם למעו במלאכה או דלמא גדרו אינו כמו איסור שביחת בהמתו שהוא מפאת הבהמה אלא הוא איסור על הגברא של יעשה מלאכה כזו לטייע ולהשתתף במעשה בהמה והסיעו עמו הוא המלאכה והקילה התורה דליכא חובת כרת בזה, ועי' אפיקי ים ח"ב ס' ד' ענף ב' ועי' להלן לגבי מחמור אחר בהמת עכו"ם בהמת חבירו.

מחמור ברה"י. כתב ברשב"א הו"ד ברין ע"ז דף ט"ו דחמור חייב אף ברשות היחיד ולאו דוקא ברשות הרבים, והו"ן השיג ע"ז ועי' בהגרי"ב בפירושו לספר המצות לרס"ג ח"א עמ' קצ"ה שטרח לבאר שיטת הרשב"א ועי' במשיב דבר ח"א סי' כ"א.

בהמת בעלי. ברוך ע"ז דף נג כ' שמחמור איכא גם על בהמת עכו"ם, אבל בנה"א אש"י ע"ז סי' כ"ב כ' דליכא איסור על בהמת עכו"ם וכ"כ בתוס' ר"ד שם

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי צבי פסח פרנק - רב ואב"ד ירושלים
[תרל"ג - תש"כ] מכתביו

בגדר איסור שביחת

בהמתו

כתב הבית יוסף [או"ח, שה] באיסור רכיבה על בהמה בשבת ימשנה בפרק בתרא דיו"ט והיהב טעמא בגמרא גזירה שמא יחתוך זמורה. וכתב הרא"ש שירושלמי אמר מפני שהוא מצווה על שביחת בהמתו. ויש לתמוה כיון שקיימא לן שהיא נושא את עצמו, אם כן אינו מצווה שלא לרכוב על גבי בהמה.

ושמא יש לומר שאע"ג שאינו מצווה על רכיבתו על גבי בהמה, מכל מקום כיוון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה, הרי הוא עובר על שביחת בהמתו.

ויש להקשות, דדבר תימה הוא, וכי היכן שמענו שבגלל עובד הבהמה עובר בהם על איסור של שביחת בהמתו.

ומטו לבאר, דמובא כאן במכילתא למען ינוח שורך וחמורך' הוסיף לו הכתוב ני"ח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא, או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אף זה ני"ח אלא אצ"ר, תלמוד לומר למען ינוח שורך וחמורך', הוסיף לו הכתוב ני"ח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל.

ובגמרא במבטכ שבת [קכב] אמרו ימעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת, ובתוספות שם הביאו את דברי המכילתא הגי'.

לפיכך יש לומר, דכשם שאסור למנוע מהבהמה לתלוש עשבים ולאכול משום שיש לה צער בדבר, כן אסור לרכוב עליה מטעם זה שהיא מצטערת ברכיבה עליה.

בהמת חבירו. בפשוטו איסור מחמור נוהג בכל בהמה אע"ג שאינו בהמה שלו, וכ"כ ברשב"א שבת דף קנ"ג וברין ע"ז ס"ז ובירב"ש סי' כ"ד, אבל בהגה' אש"י ע"ז ס' כ"ב מבואר שאינו חייב אלא על בהמה דידיה, וכן נראה מדברי תירומה מצוה שלי"ב ס' ועי' בפמ"ז ס' רס"ו סק"ה ובש"מ אדם כלל ני"ח אות א ועי' באריכות בתועפת ראם שם אות ג ושרי באגלי טל חורש פני ח' אינו ית הארץ בזה ועי' תרי"ט פ"ד פסחים מ"א. -והנה לעיל הבאנו השיטות בנינין בהמת עכו"ם והאוסרין בהמתה עכו"ם כדאי' אוסרים בהמתה חבירו אבל יתכן שהמקילין בהמתה עכו"ם אוסרים בהמתה חבירו וכן מוכח מדברי המאירי ועי' בזה באגלי טל בהשטמות למלאכת חורש בהג' הידוריים לסק"ג אות ב.

עשה על השבת. הנה בכל מלאכות של שבת חוץ מ'הלאו איכא גם עשה של שבתו עי' שבת דף ק"ד ויעינין ברשב"א ר' יבמות דף ו' ע"א שהביא מרבוייו דחמור אינו בכלל עשה של שבתות כיון שאינו בכלל הל"ט מלאכות, וכנראה תוס' שם פלגיני עז, זה, וס"ל כ' שחמור אלא יעשה של השבתות, ודבנחת חינוך כ' דלפי דברי הרשב"א אין אף משכחח לן שתחומין הן כמלאכה אלא כמו ל"ב מיל לכמה רבוותא מ"מ אין בכלל העשה, ועי' מ"ש"כ בזה ברשב"א עמ"ס יערו"ב דף ל"ו הוצאת אורחייא בהנהיגה"י 115.

מחמור ביו"ט. פלגי הרמ"ב בס' רמ"ז סעי' ג' ומורש"ל שם אי מחמור נוהג ביו"ט או לא ועטעם המקילין הוא דאינקש יו"ט לשבת רק למלאכות וחל לא לשאר איסורים וכיון דאיסור מליץ ליה מקרא אחרנא אינו בכלל מלאכה וכל כי האי לא ילפינן משבת ליו"ט.

שביחת כלים. נחלקו תנאים שבת יח' ע"א אם יש שביחת כלים בשבת או אין שביחת כלים בשבת: בית שמאי סוברים, שכשם שאדם מוזהר על שביחת בהמתו כך הוא מוזהר על שביחת כליו, כלומר שגם הכלים צריכים לשבות ממלאכה בשבת, ואסור שכלי של ישראל יעשה מלאכה בשבת, אף על פי שתוקן לכך עוד לפני כניסת השבת. לכן, לדעתם, אסור להעמיד מצווה בעבור שבת, כדי שתצוה חיה או עוף בשבת; אסור שמכונה של ישראל תפעל בשבת וכל כיצוא בזה.

בית שמאי למדו זאת מן המקרא: "ובכל אשר אמרת אליכם בשמורת" וכתוב בסמוך לפסוק "למען ינוח שורך וחמורך" שממנו למדנו "שביחת בהמה" על פי הכלל לפיו מילת "כל" באה לרבות ובנידון דיין, לדעת בית שמאי, באה לרבות "שביחת כלים". בית הלל סוברים, וכן ה**לכה**, שאדם מוזהר אמנם על שביחת בהמתו, לישפ בה צער בעלי חיים, אבל אינו מוזהר על שביחת כליו, ולכן כל כלי שתוקן בערב שבת לכך, מותר שיפעל ויעשה מלאכה בשבת. ובתוספתא מבואר שם מתלווקתם, שביט שמאי דורשים את הכתוב: "ששת ימים תעבדו" - ששת ימים תעשה אותה כל ששה, ובשבת אסור לך לעשות, אבל כל שנעשה מאילוי בשבת - מותר.

הנושאים הבאים

ואתחנן - שביחת בהמתו
וכליו, אתה ובנך ובתך
(ה יד).

עקב-הפטקה

ראה- יחוד, כי יסיתך
אחיך וכו' (יג ז), רמז
ליחוד מן התורה,
קידושין פ.ב.

ה מכון ירושלים
הדגש
כרכים נוספים מסדרת
שיטה מקובצת
על הש"ס
מסכת נדרים
מסכת נזיר, סוטה
על מסכתות
נדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
מקורות וציטוטים

שביתת הבהמה מגלה על מעלת ישראל

הגה"ח רבי אברהם וילנר זצ"ל מצדיקי ירושלים בדור הקודם, השתתף באירוע זה היה צריך להראות מעלתם של ישראל כלפי אומות העולם. ודבריו היו בהמחשה מאלפת:

הבה נתבונן, בחילוק המהותי שיש בין אומות בעולם לישראל, בכל המדינות, כשבן אדם גנב דבר מה מחבירו, עוצרים אותו ושוטפים אותו להכניסו מאחורי סורג ובריח, ומי שם בבית הסוהר !!! גנבים גדולים יותר... מה שנתור לאותו גנב הוא ללמוד האיד ויכל לגנוב ביתר עזמה וללמוד דרכיהם הנלוות של יתר האסירים שנמצאים אתו וסגורים מאחורי סורג ובריח עד לשחרורם.

ואילו, אצל ישראל, כשלאדם גנב קובעת התורה למכור אותו בגניבתו, והאדם דבר פלא הוא, האיד יקחו אדם שהוא גנב ויכניסו אותו לבית יהודי אחר שיצטרך לעובדו, והיי סבבא ראשונה נראה כי גנב מקומו להיות כלאו מאחורי סורג ובריח, והאיד יקבלוהו יהודים לביתם.

ויתרה מכך, כשמגיע העבד לבית אדונו, שנינו כי אם אין לו לאדון אלא כרית אחת לשכב עליה נותן הוא לעבדו והוא ישן ללא כרית ראשו, והאיד יתכן שגנב שנטל מחבירו דבר מה יגיע לבית יהודי ועוד יהיה עדיף על אדונו בצרכיו השונים.

אלא שמכך למדנו, מעלתם של ישראל על פני האדמות, שרצתה התורה לחנך את הגנב ולהניאו מדורו וזו שפיתחה הוציא ליכנס אליה, ולהעבירו לדרך הטוב והישר, ועושים זאת על ידי שמוכרים את העבד לבית יהודי, ששם מתנהלים חיים יהודיים ראוים, והגב שרואה ומבחין בכך מיטיב את דרכיו.

ובראותו כי האדון נוהג בו במסירות ולא כעבד המשרת, עד כי בהיות לו לאדון כי אחד לשכב הוא נותן זאת ועבדו לא יעבור עצמו, לומר הוא עד כמה טובה היא דרכו של אדונו, ובכך לומר ממנו אף יתר הדברים, ונמצא שבסיים עבודתו יוצא הוא מחונך יותר, ויכול הוא להמשיך בחייו בבטחה.

אף בקביעת התורה לגבי אדם שהשבית בהמה כשגנבה, והיה הוא שגנב ישלם תשלומי ד' וה' על גניבתו וטביחתה או מכירתה. כשמחבובים רואים עד כמה חסה התורה על היהודי, מה שלא נמצא כלל במשפטי וחוקות הגויים, והחילוק אם ישלם ארבעה או חמישה תלוי במדת הסבל שהיה לו בעת הגניבה, שכן שור שלקחו ברגליה התבייש פחות, ולכן קנסוהו לשלם חמישה, ואילו השם שנטלו על כתיפו נתבייש בכך וישלם ארבעה.

ואף ענין זה נצרך להבנה, בהיותם גנבים שנטלו בהמה מחביריהם והשביתו ממנו, מה חילוק הוא אם נטלוהו בצורה שגרמה לה לסבל או לאו, וביותר של פי זה נקבע גודל העונש שישאו על חטאם זה. אלא שדוה שבאה התורה ללמדנו, מעלתם של ישראל מהו, שאף בקנס שבצרכים לקנס את האדם על מעשה חמור שעשה, מתחשבים חז"ל בסבל הנוסף שהיה מנת חלקו באותו מעשה, ועל פיו נגזר עונשו.

היה זוכה בימים עברו כל יהודי פשוט. הוא היה עמל לפרנסתו כל ששת ימי המעשה, ובהתקדש עליו יום שבת קודש, הסיר ממנו באחת כל אדונותיו. כמלך בדיד היה יושב עם בני ביתו. מקדש על היי טועד את סעודות השבת ומזמירות שירות ותשבחות. אחר הסעודה נכנס הוא לבית המדרש יושב ולומד מרבית שעות היום.

הקב"ה מצווה את משה רבנו ללמד אותנו 'מתנה טובה' נתתי לכם. שבת קודש היא מתנה טובה. אל תתפנו להמירה בדברי הבל חולפים. 'יום קדושה ומנוחה' נכון יום השבת הוא יום המנוחה 'כי בו שבת קל מכל מלאכתו' אבל אל לנו לבלות את יום השבת בשינה.

יצר הרע המלך הזקן והכסיל יודע גם יודע קדושתו של כל רגע בשבת קודש והוא עושה כל מאמץ להשיח ידעו של היהודי מקדושת השבת. למנוע להקדיש את 'שבת קודש' לתורה ולתפילה. לצלל את שפע הקדושה את המיתנה טובה' שניתנה לנו לעליה בתורה לביראת שמים. חזק ותחזק למען שבת קודשנו, למען קדושת ביתנו למען חינוך ילדינו.

'שביתת בהמתו בשבת'

כותב השביתה ממלאכה בשבת כוללת את האדם ואת כל הסובב אותו. 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ופועלך וחמורך וכל בהמתך'. לא רק הוא ובני ביתו אסורים לעשות מלאכה בשבת, גם עבדיו ובהמותיו מצויים לשבת.

המנחת חינוך מחדש שכונת התורה במצוות שמיטה היא שהקרקע תשבות בשנה השביעית. הוא לומד זאת משתי המצוות שנאמרו בשמיטה. מצווה עשה של 'ושבתה הארץ שבת לד' ומצווה לא תעשה 'שדך לא תורע וכרמך לא תזמר את ספיך קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר'. ולומד המנחת חינוך מלשון הפסוקים כי יש הבדל בין גדרי המצוות עשה לבין גדרי הלא תעשה. הלאו מוטל על הגבירא, על האדם אל יעבד בשרו במלאכות אסורות בשביעית. מה שאין כן מצוות העשה של 'ושבתה הארץ' היא חיוב התעשה של עבודת הארץ שחיובו על מושבתת בשביעית. כנאמר: 'שנת שבתו יהיה לארץ'.

המנחת חינוך מדמה את גדרי מצוות שביתת הארץ בשנת השמיטה לגדרי מצוות שביתת בהמתו בשבת. כמו שיש בשנת השמיטה מצווה שהקרקע תשבות כך יש בשבת מצווה שבהמתו של יהודי תשבות. לכן גם המשאל או משכיר את בהמתו לגוי עובר על 'שביתת בהמתו'. כמו בשמיטה שאם נעשות עבודות בקרקע על ידי אחרים, הגם שבעל הקרקע אינו עובר בלא תעשה של עבודת הארץ שחיובו על הגבירא, אך הוא עובר בעשה של 'ושבתה הארץ' גם על ידי אחרים, כי המצווה היא שהארץ תשבות.

הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל בספרו 'שבת מלכתא' עומד על ענין המנוחה בשבת. שזה הוא אחד מייסודות השבת 'באה שבת באה מנוחה'. שאי אפשר להבין שמנוחה בשבת הוא כפי מה שמובן לנו בשפה המדוברת שענין המנוחה הוא אחרי שאדם עבד ויגע והוא התעייף וצריך לנוח, הוא זקוק למנוחה ניתנת לו השבת למנוחה ואחרי שינוח ויחדש כוחותיו יוכל לחזור ולעבוד שוב.

עוד הוא שואל, למה נקראת השבת יום מנוחה, הרי יש זמנים אחרים למנוחה. הליילה למשל הוא זמן למנוחה מעמל היום. עוד צריך מה שידך להבין מנוחה כלפי מעלה אשר על כך נאמר: 'אשר לא ייעף ולא ייגע'. ובכלל הרי למדנו שהקב"ה ברא את העולם כולו באות קלילה.

עוד צריך להבין הרי התורה ציוותה מנוחה על כולם. 'אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך' ואם הי עניין המנוחה לנוח מעמל ימי השבוע אידך יתכן שהאדון והעבד והבהמה יהיה הכולם את אותו יום מנוחה. הרי בזמן שהאדון נח הוא צריך את העבד שישמש אותו, הוא צריך את הבהמה שתסיע אותו ממקום למקום והיה ראוי לקבוע לעבד ולבהמה יום אחר למנוחה.

למה הדבר דומה, הגיעו ימי החופש ואדם רוצה לנסוע לבית מלון כדי לנוח מעמל כל השנה בה עבד וטח. הוא מגיע למלון ואומרים לו טוב שבאת לנוח אבל אתה צריך לסדר לבד את החדר שלך, לבשל לבד, מפני שעכשיו זה זמן מנוחה של כולם וכל העובדים של המלון נמצאים גם הם בחופשת מנוחה. והוא תמחה על כל ואומרים לו: 'האם רק אתה צריך חופש גם הם צריכים חופש'. והוא עונה: 'למה הם לוקחים חופש באותו היום שאני לוקח חופש. עכשיו שיטפלו בי ואחר כך כשאני אחזור לעבודתי יצאו הם לנופש'.

ובכלל אידך אפשר לחשוב שהשבת ניתנה למנוחה פיזית והרי האדם הראשון נברא ביום השישי ומייד באה שבת מנוחה והוא הרי לא היה צריך לנוח משום מלאכה.

גם בנוסח התפילה 'אתה אחד' משמע שהמנוחה בשבת אינה רק הפסק מעמל וממלאכה אלא היא עניין שיש בו מהות ותוכן. שכן אנו מבקשים 'מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח'. אם יש מנוחת אמת או בטח יש גם מנוחת שקט ואם יש מנוחת אהבה או יש מנוחת שנהא. ברור שהתארים האלו צריכים בארץ.

אלא ודאי שיום השבת אינו יום מנוחה שלנו כלל. אלא יום מנוחה של הקב"ה. ומה שכתוב: 'שבת וינפשי' אינו מתייחס לעמל מלאכה כלל וכלל. אלא זה יום מנוחה מכל מציאות העולם הזה שביום השבת הופך העולם להיות עולם של קדושה ובמנוחה זו שווים האדון והעבד והבהמה. שכולם ברואים של הקב"ה וכל מעשה בראשית מיוחדים להשתתף במנוחה זו.

בשבת ימי הבריאה עסקת הקב"ה בכיכול בניין העולם הגשמי, כאילו כביכול התרחק מעסק עולמו שהוא יתברך שוכן בו. העיסוק בחול הוא כביכול מביא משל של כבודות כלפי מעלה, עד שבאה שבת קודש, שבו שבת קל מכל מלאכתו, מכל יצירת עולם ומולאו וחזר למחיצת קדושו, כעניין ביום השביעי התעלה וישב על כסא כבודו.

יום זה של מנוחה וקדושה נתן הקב"ה לעמו ישראל. ומידי שבוע כאשר מגיע יום השבת יום המנוחה היהודי שובת ומתנתק מכל שייכות לעולם הגשמי ומתעלה וחוזר למחיצתו של הקב"ה לעולם של קדושה. לאגור כוחות ורוחניים לקראת השבוע הבא עליו לטובה.

ישמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת' שהמנוחה והשביתה ביום השבת אינם עניינים של בטלה וחסרון מעש אלא אדרבא עניינים של עשיה ובניין המשברות את המחיצות המפרידות בין העולם הגשמי ובין הבורא ולהחזיר את כל מציאות העולם למלכות שמים.

מרן בעל 'היאבי עזרי' זצוק"ל גייל היה לתאר במתק לשונו את קדושת השבת לה

נותן בעיני יפה נותן

החיי הרי"ם אמר (הובא בשפת אמת תולדות תרמי"ג ותרמי"ט) בגמרא (שבת דף י:) 'איתא על שבת קודש שמתנה טובה יש לי בבית גנוז, והרי הנותן מתנה לחבירו בעיני יפה נותן ונותן לו גם הדרך לשם (עיי "בי"ב סה:)', לכן גם בשבת שנקנה מתנה, מקבל כל אחד גם דרך לקבל את השבת.

וכעניין אמר החידושי הרי"ם על לימוד התורה הקי' (הובא ליקוטי יהודה רי"פ בראשית), התורה היא מתנה טובה לעם ישראל, כמי"ש אשר "נתת" לנו תורת אמת וכו', והנותן מתנה בעיני יפה נותן, ונותן גם הדרך, כן השי"ת נותן לכל אחד השכל והכח להגיע אל התורה.

סגולה מיוחדת מצינו כששתי המתנות מתאחדות יחדיו תורה ושבתי, וכה כתב נכדו הרה"ק השפת אמת בספרו (פרי) כי תשא סוף שנת תרס"ב) וזה לשונו: "...והתורה שלומדין בשבת אין בה שחחה".

הרבה ביאורים נאמרו בדבריו, לא עת האסף הפירושים לכאן, ונביא בזה ביאור אחד. י"ל, עפ"י דפריש הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאסוב זי"ע בספרו 'אהבת שלום' (פרי יתרו) הפסוק (שמות כ, יא) 'ויינה ביום השביעי' וינה מלשון המניח את הכד ברשות הרבים (עיי "בי"ב כו:), ופירושו שכל החיות והשפע של ששת ימי המעשה וכל הדברים שנבראו בהם 'היניח' בתוך השבת קודש, וזהו 'ויינה ביום השביעי' עכ"ל.

וכעין בחינה זו, ביאר הרה"ק רבי נחום מטשארנאביל זי"ע בספרו 'מאור עינים' (סוף ליקוטים) מאמרו ז"ל (שבת יב.) שבת היא מליעוק ורפואה קרובה לבוא, הנה ידוע בעולם הרפואה, שלהכין תרופה לרפאות את החולה, צריך לאסוף סממנים ועשבי רפואה ממקומות שונים ואף יש מסמנים שצריך לטרוח אחריהם ולהביאם ממקומות רחוקים, וכשגומרים לאסוף את הסממנים הדושים טוחנים ומערבבים אותם, כך מכינים תרופה ומזור לחולה.

והנה בשבת קודש – אומר המאור עינים – כלול ומנוח הכל ויש בה כל הסגולות, ולכן נקראת השבת 'לכה' (עיי "בי"ב לב:) מלשון דכולה בה, וזהו 'שבת של מליעוק' לשון אסיפה, ששבת אין צריכים לאסוף סממנים ממקומות שונים או רחוקים, ולכן 'ורפואה קרובה לבוא' שאינו צריך לאסוף ממדינות רחוקות עכ"ל ודפח"ח. אחרי הדברים הנשגבים האלו, ששבת היא מקור הברכה, נוכל להבין בקל מדוע שבת היא סגולה לזיכרון, עפ"י דאיתא בגמ' (הוריות ג.) כמה וכמה סגולות לשיפור הזיכרון, כגון הרגיל בשמן זית ועוד, וכן להבדיל בזמנינו מפני מאד כל מיני משפרי זיכרון וריכוז למיניהם כאומגה 3 ועוד, אי"כ שבת שיש בה כל הרפואות וכני"ל, בודאי שיש בה גם את סגולת הרפואה של זיכרון 'הולמוד בשבת אין שוחחה' – משום כח סגולת השבת.

ניתנה ראש ונשובה לריש דברינו, לסגולת הולמוד בשבת שלא ישכח לימודו, על פי זה (כן ביאר בדף על הדף שבת קיג.) יש לבאר דברי רש"י בקידושין (דף ל.) בפירוש מאמרם ז"ל 'לעולם ישליש אדם שנותני לעולם ישלש [דא](#) שנותני שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד' ופירש רש"י ב' ימים מקרא, ב' ימים משנה וב' ימים תלמוד, ודקדקו המפרשים מה יעשה לרש"י בשי"ק, אך להאמר אתי שפיר, לבשבי"ק יחזור על הלימוד של כל השבוע, ואז לא ישלש בזה שחחה.

פוטו סטודיו	הל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
צבי ורצברגר בית האנגריה	המנעול הנאמן זאב הרוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתור זר	

